

Maria Trzcińska-Król
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

NAUCZYCIELE I RODZICE W SIECI@CH WSPÓŁPRACY

Tematyka stosunków nauczycieli i rodziców zawsze była i jest obecna w literaturze pedagogicznej. Jak trafnie zauważa R. Wroczyński¹: „ani szkoła, ani rodzina nie mogą spełniać swych funkcji bez ścisłego współdziałania [...] bez systematycznej i zorganizowanej współpracy domu i szkoły”. Skarbnicą wiedzy o uczniach są rodzice i to właśnie od nich nauczyciele pozyskują najczęściej informacji o swoich podopiecznych. Informacje te przekazuje się w trakcie spotkań indywidualnych, roboczych czy nieformalnych. Szkoły coraz częściej starają się wykorzystywać narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnej (ang. *Information and Communication Technology*, ICT), umożliwiające kontakt pośredni, na przykład pocztę elektroniczną, e-dzienniki, profile szkół na Facebooku lub strony internetowe. Czy jednak faktycznie nauczyciele i rodzice wykorzystują zdobycze technologii informacyjnej do kontaktów i wymiany informacji o uczniu, szkole oraz o wzajemnych potrzebach?

W literaturze przedmiotu możemy odnaleźć różne podziały form współpracy i komunikowania. Kryterium kategoryzacji jest stopień pośredniości kontaktów (bezpośrednie, pośrednie) lub liczba osób w nich uczestniczących (indywidualne, grupowe, mieszane)². W komunikacji wykorzystującej narzędzia ICT najczęściej spotykana klasyfikacja uwzględnia formę kontaktu: jednostronną (która bazuje na nadawaniu komunikatu do wielu osób i nie wymaga odpowiedzi) oraz interaktywną: asynchroniczną, w której reakcja odbiorcy jest odroczone w czasie, lub synchroniczną, umożliwiającą komunikację w czasie

¹ R. Wroczyński, *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1985, s. 173.

² Por.: M. Łobocki, *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*, Warszawa 1985, s. 77–162; M. Babiuch, *Jak współpracować z rodzicami „trudnych” uczniów?*, Warszawa 2002, s. 41–82; A. Konieczna, *Analiza struktury interakcji w sytuacji rozmowy nauczycieli z rodzicami o problemach szkolnych ucznia*, Warszawa 2009, s. 48–49; I. Nowosad, *W poszukiwaniu warunków współpracy nauczycieli i rodziców*, [w:] *Nauczyciele i rodzice. W poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy*, red. I. Nowosad, M. Szymański, Zielona Góra – Kraków 2004, s. 173–181; M. Mendel, *Rodzice i nauczyciele jako sprzymierzeńcy*, Gdańsk 2007, s. 68–72.

rzeczywistym³. K.B. Jensen i R. Helles⁴ proponują podział ze względu na nadawcę i odbiorcę komunikatów.

Tabela 1. Podział urządzeń mobilnych i usług szerokopasmowych

	Asynchroniczne	Synchroniczne
one-to-one	– krótkie wiadomości tekstowe (SMS) – Multimedia Messaging Service (MMS) – poczta elektroniczna	– rozmowy głosowe – czaty – wideo czaty – komunikatory
one-to-many	– strony internetowe „Web 1.0” – pobierane repozytoria, e-książki (e-book)	– audycje radiowe – audycje telewizyjne
many-to-many	– witryny „Web 2.0” – blogi – portale społecznościowe – wiki	– czaty online – wielozadaniowość, kanałowe pogawędki, np. Facebook

Źródło: K.B. Jensen, R. Helles, *The Internet as a cultural forum...*, op. cit., s. 17.

Innego podziału dokonuje J. Grzenia⁵, który stara się uwzględnić zarówno kanał informacyjny, jak też przestrzeń i odbiorców.

Tabela 2. Wybrane internetowe kanały informacyjne – charakterystyka

Kanał informacyjny	Orientacja czasowa	Miejsce będące tłem komunikacji	Środowisko
hipertekstowy		przyszłość	bez ograniczeń
korespondencyjny (e-mailowy)	poczta elektroniczna	teraźniejszość, nieodległa przyszłość	małe grupy (z reguły dwie osoby)
	listy i grupy dyskusyjne	teraźniejszość, w mniejszym stopniu przyszłość	niezbyt wielkie grupy, zorientowane tematycznie i nastawione na utrzymywanie kontaktu (liczba komunikujących się: od kilkudziesięciu do kilkuset osób, rzadko więcej)
konwersacyjny (czatowy)		teraźniejszość	małe grupy nastawione na kontakt, niekoniecznie na jego utrzymywanie (liczba nadawców: od dwóch do kilkudziesięciu, rzadko więcej)

Źródło: J. Grzenia, *Komunikacja językowa...*, op. cit., s. 51.

³ Por.: M. Mazur, *CMC (Computer Mediated Communication) – podstawowe pojęcia, formy i typy komunikacji*, <http://www.biznesnet.pl/2000/07/12/cmc-computer-mediated-communication-podstawowe-pojecia-formy-i-typy-komunikacji> [6.08.2015]; D. Sobczyk, *Sposoby porozumiewania się w Internecie*, [w:] *Komunikacja społeczna w świecie wirtualnym*, red. M. Wawrzak-Chodaczek, Toruń 2008, s. 50–60.

⁴ K.B. Jensen, R. Helles, *The Internet as a cultural forum. Implications for research*, „New Media & Society” 2011, no. 13 (4), s. 519, za: R. Helles, *Mobile communication and intermediality*, „Mobile Media & Communication” 2013, no. 1 (1), s. 17.

⁵ J. Grzenia, *Komunikacja językowa w Internecie*, Warszawa 2006, s. 51.

W prezentowanych badaniach podział tradycyjnych form współpracy przyjęto za M. Łobockim⁶ i wyróżniono: formy indywidualne (spotkania indywidualne; notatki w dziennikach/zeszytach; korespondencja tradycyjna – listy; wizyty domowe; wgląd do teczek z kartami pracy; udostępnienie indywidualnych kart pracy; konsultacje pedagogiczne; rozmowy z osobami z otoczenia ucznia; instytucje), formy grupowe (spotkania robocze, na przykład zebrania, wywiadówki; spotkania nieformalne; spotkania z ekspertem; pokazowe lekcje otwarte dla rodziców; szkolenia dla rodziców; zbieranie opinii; prelekcje) oraz prace na rzecz szkoły/klasy (pomoc w przygotowaniu pomocy dydaktycznych; pomoc rodziców w organizacji czasu wolnego; pomoc w utrzymaniu dbałości o wygląd klasy; współorganizowanie lekcji, kół zainteresowań). Z kolei podziału elektronicznych form kontaktów oraz wymiany informacji dokonano ze względu na formę kontaktu⁷ i wyróżniono: jednostronną (strona internetowa szkoły; gazetka szkolna, newsletter), interaktywną asynchroniczną (korespondencja e-mailowa; korespondencja z wykorzystaniem wiadomości SMS; e-dziennik; fora internetowe; portale, na przykład: Facebook, Twitter, LinkedIn) oraz interaktywną synchroniczną (rozmowy telefoniczne; czaty; komunikatory, na przykład Skype, Gadu-Gadu).

1. Badania własne

Prezentowane wyniki są fragmentem szerszych badań sondażowych przeprowadzonych w ramach projektu BSTP 2013-2014/I w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie wśród nauczycieli i rodziców ze szkół podstawowych z województwa mazowieckiego i lubelskiego. Przeprowadzono je w latach 2014–2015. Głównym celem badań było zdiagnozowanie obu środowisk, to jest szkolnego i rodzinnego, pod kątem wykorzystywania narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnej w procesie wymiany informacji o uczniu i wzajemnej współpracy. Zainteresowanie tą problematyką wynika między innymi ze zmian dokonujących się zarówno w szkołach, jak i społeczeństwie. Przemiany, które zaszły w szkołach po 1991 roku, dały rodzicom możliwość większej partycypacji w procesie edukacji ich dzieci. Rodzic stał się partnerem w procesie wychowania i edukacji. Z kolei przemiany dokonujące się w społeczeństwie oraz zauważalny i intensywny rozwój społeczeństwa informacyjnego, nowych technik i kultury cyfrowej nie pozostają bez wpływu na szkoły. Dlatego też zasadnym wydaje się pytanie o rolę i miejsce nowych technologii w procesie wymiany informacji oraz w kontaktach nauczycieli i rodziców.

Badania ukierunkowano na poszukiwanie odpowiedzi między innymi na następujące pytania:

⁶ M. Łobocki, *Współdziałanie nauczycieli i rodziców...*, op. cit., s. 77–162.

⁷ M. Mazur, *CMC (Computer Mediated Communication)...*, op. cit.; D. Sobczyk, *Sposoby porozumiewania się...*, op. cit., s. 50–60.

1. Jakie są najczęstsze formy współpracy oraz narzędzia wymiany informacji nauczycieli i rodziców ze szkół zlokalizowanych na obszarach miejskich i wiejskich? Jaki jest cel kontaktów?
2. Jak zastosowana forma współpracy i wymiany informacji wpływa na częstość kontaktów pomiędzy nauczycielami a rodzicami ze szkół zlokalizowanych na obszarach miejskich i wiejskich?
3. Jak nauczyciele i rodzice ze szkół zlokalizowanych na obszarach miejskich i wiejskich oceniają rolę narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnej (mediów elektronicznych) we wzajemnej komunikacji?

W badaniu ustalono zmienne niezależne, na przykład lokalizację miejsca pracy nauczycieli (miasto, wieś) oraz miejsce zamieszkania rodziców (miasto, wieś). Ustalono także zmienne zależne: tradycyjne formy współpracy (indywidualne, grupowe, prace na rzecz szkoły) oraz elektroniczne formy kontaktów (komunikacja synchroniczna, komunikacja asynchroniczna, komunikacja jednostronna).

W prezentowanych badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, w którym wykorzystano technikę ankiety. Skonstruowano dwa kwestionariusze: jeden adresowany do nauczycieli, drugi do rodziców uczniów. Dobór grup badawczych był celowy⁸, kryterium doboru stanowiła dostępność respondentów.

Z danych uzyskanych z kwestionariuszy ankiet wyłoniono grupę 180 nauczycieli (167 kobiet i 13 mężczyzn). Najmłodszy badany w tej grupie respondentów miał 24 lata, najstarszy 65 ($M = 44,815$; $SD = 8,978$). Najkrótszy staż w pracy pedagoga wynosił 4 miesiące, najdłuższy 42 lata ($M = 20,605$; $SD = 10,590$). W szkołach zlokalizowanych na obszarach wiejskich pracowało 53 nauczycieli, a w szkołach miejskich 122. Kilka osób nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie. Wyłoniono także grupę 697 rodziców (556 kobiet i 116 mężczyzn). Brak danych dotyczył 25 osób. Grupę rodziców, których dzieci uczęszczały do szkół zlokalizowanych w miastach, stanowiło 459 badanych; 235 badanych posyłało swe dzieci do szkół zlokalizowanych na obszarach wiejskich (3 osoby nie udzieliły odpowiedzi na to pytanie).

2. Wyniki badań

Kolejność prezentowanych w tej części artykułu wyników badań jest wyznaczona przez sformułowane pytania badawcze. Wyniki zostały opracowane w oparciu o opis statystyczny badanej próby (częstości dla cech ujętych jakościowo oraz mediany dla cech ujętych ilościowo). W badaniach psychologicznych i pedagogicznych skala Likerta traktowana jest jako skala ilościowa, przy założeniu, że odległości na skali są na tyle równe, by

⁸ T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa 2010, s. 194–197.

można je traktować jako ilościowe⁹. Pamiętajmy jednak, że ocena przedziału typu „zawsze”, „bardzo często”, „czasami”, „rzadko”, „nigdy” jest oceną subiektywną i dlatego w celu oszacowania różnic między grupami bardziej zasadne wydaje się zastosowanie testu rang *U* Manna-Whitneya.

Z danych uzyskanych od nauczycieli pracujących w 18 badanych szkołach podstawowych wynika, że najczęściej praktykowanymi formami kontaktów są spotkania indywidualne (spotkania indywidualne; notatki w dzienniczkach; korespondencja tradycyjna; wizyty domowe) oraz grupowe (spotkania robocze – wywiady; spotkania nieformalne; spotkania z ekspertem; prelekcje). W szkołach zlokalizowanych na terenach wiejskich równie często praktykuje się elektroniczne, synchroniczne formy kontaktów, głównie rozmowy telefoniczne.

Tabela 3. Formy kontaktów praktykowane w szkołach

Formy kontaktów		Miasto		Wieś	
		N	%	N	%
tradycyjne	indywidualne	116	23,11%	52	25,24%
	grupowe	120	23,90%	53	25,73%
elektroniczne	jednostronne	86	17,13%	32	15,53%
	asynchroniczne	75	14,94%	18	8,74%
	synchroniczne	105	20,92%	51	24,76%

Źródło: badania własne.

W opinii nauczycieli ze środowiska miejskiego (tabela 4) tylko połowa rodziców (mediana = 3) uczestniczy w indywidualnych formach kontaktów, nieco mniej w grupowych (mediana = 2,5). Pedagodzy stwierdzili także, że tylko niektórzy rodzice starają się kontaktować ze szkołą przy wykorzystaniu elektronicznych form kontaktów. Zupełnie inaczej zarysowuje się obraz współpracy w szkołach zlokalizowanych na terenach wiejskich. Co prawda także tylko połowa rodziców uczestniczy w spotkaniach indywidualnych (mediana = 3), ale można dostrzec większy ich udział w kontaktach grupowych (mediana = 4) czy w próbach wymiany informacji poprzez kanały elektroniczne – synchroniczne, dające możliwość rozmowy w czasie rzeczywistym (mediana = 2,5).

⁹ S. Bedyńska, A. Brzezicka, M. Cypryańska, *Od teorii do analizy statystycznej. Jak badać zjawiska psychologiczne?*, [w:] *Statystyczny drogowskaz. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego*, red. S. Bedyńska, M. Cypryańska, Warszawa 2013, s. 38.

Tabela 4. Uczestnictwo rodziców w formach współpracy i kontaktów pomiędzy nauczycielami i prawnymi opiekunami uczniów w ocenie nauczycieli

Formy współpracy i wymiany informacji		Miasto							Wieś						
		1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N
tradycyjne	indywidualne	19,0	19,0	39,0	16,0	7,0	3	100	0	8,3	47,9	33,3	10,4	3	48
	grupowe	20,7	24,3	26,1	20,7	8,1	2,5	111	0	10,0	24,0	50,0	16,0	4	50
	na rzecz szkoły	26,4	46,4	20,0	5,5	1,8	2	110	6,4	44,7	29,8	19,1	0,0	2	47
elektroniczne	asynchroniczne	50,5	31,9	8,8	6,6	2,2	1	91	59,5	24,3	13,5	2,7	0,0	1	37
	synchroniczne	71,4	9,2	8,2	6,1	5,1	1	98	50	11,4	22,7	11,4	4,5	1,5	44

Stwierdzeniu „wszyscy” przyznano 5 punktów, „prawie wszyscy” – 4 punkty, „połowa rodziców” – 3 punkty, „prawie nikt” – 2 punkty, „nikt” – 1 punkt.

Źródło: badania własne.

Analiza testem *U* Manna-Whitneya wykazała istotne statystycznie różnice w nasileniu częstości form współpracy i kontaktów, w których uczestniczą rodzice według opinii nauczycieli ze środowiska miejskiego i wiejskiego. Według pedagogów z placówek zlokalizowanych na obszarach wiejskich rodzice znacznie częściej uczestniczą w spotkaniach indywidualnych ($M_{rang} M = 65,72$; $M_{rang} W = 92,8$; $p = 0$; $Z = -3,675$)¹⁰ oraz grupowych ($M_{rang} M = 69,36$; $M_{rang} W = 106,85$; $p = 0$; $Z = -4,795$). Znacznie częściej także uczestniczą w pracach na rzecz placówki szkolnej/klasz ($M_{rang} M = 70,65$; $M_{rang} W = 98,54$; $p = 0$; $Z = -3,612$) oraz w komunikacji synchronicznej ($M_{rang} M = 66,82$; $M_{rang} W = 81,92$; $p < 0,05$; $Z = -2,375$).

Nauczyciele obserwują niski poziom uczestnictwa rodziców we wszelkich formach współpracy i wymiany informacji. Z kolei sami opiekunowie znacznie krytyczniej oceniają swoje uczestnictwo zarówno w tradycyjnych, jak i w elektronicznych formach kontaktów (tabela 5). Tylko niewielki odsetek rodziców uczestniczy w tradycyjnych, czyli indywidualnych bądź grupowych spotkaniach z nauczycielami (mediana pomiędzy 1,5 a 2,5).

¹⁰ $M_{rang} M$ – średnia rang częstości wyboru danej kategorii odpowiedzi z ankiet nauczycieli/rodziców z placówek zlokalizowanych na obszarach miejskich; $M_{rang} W$ – średnia rang częstości wyboru danej kategorii odpowiedzi z ankiet nauczycieli/rodziców z placówek zlokalizowanych na obszarach wiejskich.

Tabela 5. Uczestnictwo rodziców w formach współpracy i kontaktów pomiędzy nauczycielami a prawnymi opiekunami uczniów w ocenie rodziców

Formy współpracy i wymiany informacji		Miasto							Wieś						
		1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N
tradycyjne	indywidualne	40,7	35,4	17,4	2,6	3,9	1,5	305	27,6	39,1	21,2	7,7	4,5	2	156
	grupowe	48,4	23,9	15,8	4,3	7,6	1,5	368	33,0	16,8	27,7	17,8	4,7	2,5	191
	na rzecz szkoły	34,3	33,4	22,4	5,8	4,1	2	344	27,1	32,5	31,9	6,0	2,4	2	166
elektroniczne	asynchroniczne	80,5	13,8	2,0	2,0	1,7	1	298	93,4	5,1	0,0	0,7	0,7	1	136
	synchroniczne	58,8	31,4	7,4	1,7	0,7	1	296	39,6	36,5	16,9	6,9	0,0	1,5	159

Stwierdzeniu „zawsze” przyznano 5 punktów, „bardzo często” – 4 punkty, „czasami” – 3 punkty, „rzadko” – 2 punkty, „nigdy” – 1 punkt.

Źródło: badania własne.

Analiza testem *U* Manna-Whitneya wykazała istotne statystycznie różnice w nasileniu częstości form współpracy i kontaktów w opiniach prawnych opiekunów uczniów ze środowiska miejskiego i wiejskiego. Respondenci z placówek zlokalizowanych na obszarach wiejskich znacznie częściej biorą udział w spotkaniach indywidualnych ($M_{rang\ M} = 216,94$; $M_{rang\ W} = 258,49$; $p < 0,01$; $Z = -3,276$) oraz grupowych ($M_{rang\ M} = 259,15$; $M_{rang\ W} = 320,17$; $p = 0$; $Z = -4,439$). Znacznie częściej także wykorzystują narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnej umożliwiające kontakt w czasie rzeczywistym ($M_{rang\ M} = 209,15$; $M_{rang\ W} = 263,09$; $p = 0$; $Z = -4,528$). Z kolei rodzice ze szkół miejskich znacznie częściej uczestniczą w asynchronicznej (odroczonej w czasie) wymianie informacji o uczniu ($M_{rang\ M} = 226,24$; $M_{rang\ W} = 198,35$; $p < 0,01$; $Z = -3,419$).

Głównym celem kontaktów nauczycieli z rodzicami jest przekazywanie informacji o postępach w nauce (mediana = 5). Nauczyciele ze szkół miejskich równie często (mediana = 5) kontaktują się z opiekunami w kwestiach związanych ze sprawami wychowawczymi (tabela 6). Bardzo często celem kontaktów jest zwrócenie się do opiekunów o pomoc w organizacji na przykład wycieczek czy imprez okolicznościowych albo przekazanie wskazówek dotyczących pracy z dzieckiem.

Tabela 6. Cel kontaktów nauczycieli i rodziców w opinii nauczycieli

Cel kontaktów	Miasto							Wieś						
	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N
sprawy wychowawcze	0,9	0,9	9,8	30,4	58,0	5	112	0	2,0	8,2	46,9	42,9	4	49
pomoc w organizacji np. zajęć, wyjść, imprez okolicznościowych	4,6	3,7	21,3	45,4	25,0	4	108	0	6,7	22,2	55,6	15,6	4	45
informacje o postępach dziecka w nauce	2,7	2,7	8,2	34,5	51,8	5	110	0	0	8,5	40,4	51,1	5	47
wskazówki dotyczące pracy z dzieckiem	2,7	5,4	24,1	39,3	28,6	4	112	0	2,1	20,8	58,3	18,8	4	48
pomoc w przygotowaniu narzędzi dydaktycznych	25,7	30,7	33,7	5,9	4,0	2	101	7,0	34,9	46,5	7,0	4,7	3	43
przekazanie informacji na temat metod i programów nauczania	11,5	19,2	34,6	19,2	15,4	3	104	0	8,7	41,3	30,4	19,6	3,5	46
nawiązanie bliższych kontaktów w celu lepszego poznania ucznia	6,0	16,0	36,0	29,0	13,0	3	100	2,2	4,3	34,8	45,7	13,0	4	46

Stwierdzeniu „zawsze” przyznano 5 punktów, „bardzo często” – 4 punkty, „czasami” – 3 punkty, „rzadko” – 2 punkty, „nigdy” – 1 punkt.

Źródło: badania własne.

Analiza testem rangowym *U* Manna-Whitneya wykazała istotne statystycznie różnice pomiędzy nauczycielami ze szkół położonych w ośrodkach miejskich i wiejskich. Pedagodzy ze szkół zlokalizowanych na obszarach wiejskich znacznie częściej zwracają się do rodziców swoich uczniów z prośbą o pomoc w przygotowaniu narzędzi dydaktycznych ($M_{rang\ M} = 68,04$; $M_{rang\ W} = 82,97$; $p < 0,05$; $Z = -2,064$); częściej przekazują informacje dotyczące metod i programów nauczania ($M_{rang\ M} = 69,71$; $M_{rang\ W} = 88,59$; $p < 0,05$; $Z = -2,544$); o wiele częściej też celem ich kontaktów z rodzicami jest nawiązywanie bliższych relacji służących lepszemu poznaniu zarówno opiekunów, jak i samych uczniów ($M_{rang\ M} = 68,96$; $M_{rang\ W} = 83,38$; $p < 0,05$; $Z = -2,007$).

Z kolei głównym celem kontaktów rodziców z pedagogami są kwestie związane ze sprawami wychowawczymi oraz pozyskanie informacji o postępach dzieci w nauce (mediana = 4). Rzadziej (mediana = 3) kontakt ten jest wywołany chęcią pozyskania wskazówek dotyczących pracy z uczniem albo gotowością uczestnictwa w organizacji zajęć, wyjść z klasą czy imprez okolicznościowych (tabela 7).

Tabela 7. Cel kontaktów nauczycieli i rodziców w opinii rodziców

Cel kontaktów	Miasto							Wieś						
	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N
sprawy wychowawcze	5,6	9,5	30,7	22,5	31,7	4	378	3,1	8,3	17,6	28,5	42,5	4	193
pomoc w organizacji np. zajęć, wyjść, imprez okolicznościowych	10,8	18,4	38,6	16,7	15,5	3	342	5,3	17,1	32,4	30,6	14,7	3	170
informacje o postępach dziecka w nauce	2,2	3,2	19,4	33,7	41,5	4	412	0,5	0,9	14,5	38,9	45,2	4	221
wskazówki dotyczące pracy z dzieckiem	13,1	16,2	34,6	20,9	15,3	3	321	9,0	10,3	37,8	26,9	16,0	3	156
pomoc w przygotowaniu narzędzi dydaktycznych	31,3	31,6	27,1	7,3	2,8	2	288	28,3	35,9	26,2	7,6	2,1	2	145
przekazanie informacji na temat metod i programów nauczania	29,9	29,9	26,8	7,0	6,4	2	298	22,5	28,3	29,0	14,5	5,8	2	138
nawiązanie bliższych kontaktów w celu lepszego poznania ucznia	25,6	27,8	27,0	11,4	8,2	2	281	21,3	26,2	29,8	14,2	8,5	3	141

Stwierdzeniu „zawsze” przyznano 5 punktów, „bardzo często” – 4 punkty, „czasami” – 3 punkty, „rzadko” – 2 punkty, „nigdy” – 1 punkt.

Źródło: badania własne.

Analiza testem *U* Manna-Whitneya wykazała istotne statystycznie różnice pomiędzy rodzicami zamieszkującymi w miastach i wsiach. Prawni opiekunowie uczniów z ośrodków wiejskich znacznie częściej kontaktują się z nauczycielami w kwestiach związanych ze sprawami wychowawczymi ($M_{\text{miasto}} = 270,00$; $M_{\text{wieś}} = 317,34$; $p < 0,01$; $Z = -3,378$), z pomocą w organizacji zajęć, wyjść, zabaw, imprez okolicznościowych ($M_{\text{miasto}} = 245,84$; $M_{\text{wieś}} = 277,95$; $p < 0,05$; $Z = -2,396$) oraz z przekazywaniem informacji na temat metod i programów nauczania ($M_{\text{miasto}} = 210,37$; $M_{\text{wieś}} = 236,05$; $p < 0,05$; $Z = -2,050$).

W opiniach zarówno nauczycieli z placówek zlokalizowanych na terenach miejskich, jak i nauczycieli z placówek wiejskich tradycyjne formy współpracy i kontaktów umiarkowanie zwiększają ich częstość (mediana = 4). Pedagodzy ze szkół wiejskich uważają także, że strony internetowe szkoły czy gazetki szkolne mogą przyczynić się do umiarkowanego zwiększenia przepływu informacji pomiędzy nauczycielami a rodzicami uczniów (mediana = 4). Pozostałe kanały informacyjne i formy współdziałania nie mają według badanych wpływu na zwiększenie częstości spotkań ani przekazywanych komunikatów i informacji (tabela 8).

Tabela 8. Formy współpracy a częstość kontaktów nauczycieli i rodziców w opinii nauczycieli

Formy współpracy i wymiany informacji		Miasto							Wieś						
		1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N
tradycyjne	indywidualne	2,6	5,3	32,5	41,2	18,4	4	114	0,0	2,0	19,6	54,9	23,5	4	51
	grupowe	3,5	3,5	31,9	33,6	27,4	4	113	0,0	2,0	33,3	37,3	27,4	4	51
elektroniczne	asynchroniczne	3,8	2,6	46,1	38,5	8,9	3	78	0,0	0,0	35,7	60,7	3,6	4	28
	synchroniczne	6,9	4,6	54,0	29,9	4,6	3	87	5,7	0,0	62,9	25,7	5,8	3	35

Stwierdzeniu „znacząco zwiększa” przyznano 5 punktów, „umiarkowanie zwiększa” – 4 punkty, „nie ma wpływu” – 3 punkty, „umiarkowanie zmniejsza” – 2 punkty, „znacząco zmniejsza” – 1 punkt.

Źródło: badania własne.

Nauczyciele ze szkół położonych na terenach wiejskich statystycznie częściej wskazują komunikaty elektroniczne, jednostronne jako czynnik mogący umiarkowanie zwiększyć częstość przekazywanych informacji, co potwierdziła analiza testem *U* Manna-Whitneya ($M_{rang} M = 49,96$; $M_{rang} W = 63,36$; $p < 0,05$; $Z = -2,063$).

Rodzice uczniów (tabela 9) wskazują spotkania grupowe jako czynnik mogący zwiększyć intensywność spotkań i wymiany informacji (mediana = 4). W opiniach opiekunów, których dzieci uczęszczają do szkół zlokalizowanych na obszarach wiejskich, również różnego rodzaju spotkania sam na sam z nauczycielem albo komunikaty kierowane do konkretnego rodzica (na przykład spotkania indywidualne, konsultacje, wizyty domowe, notatki w dzienniczkach) dodatkowo umiarkowanie zwiększają wzajemną współpracę i wymianę informacji (mediana = 4).

Tabela 9. Formy współpracy a częstość kontaktów nauczycieli i rodziców w opinii rodziców

Formy współpracy i wymiany informacji		Miasto							Wieś						
		1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N
tradycyjne	indywidualne	7,4	6,1	42,0	26,4	18,1	3	326	5,5	4,8	34,5	35,2	20,0	4	165
	grupowe	9,4	8,7	29,4	30,1	22,4	4	415	5,9	5,4	27,0	33,3	28,4	4	204
elektroniczne	jednostronna	4,4	5,5	53,9	24,0	12,2	3	271	4,2	5,9	46,6	30,5	12,7	3	118
	asynchroniczne	6,4	6,4	56,0	20,8	10,4	3	298	4,2	5,9	57,6	22,0	10,2	3	118
	synchroniczne	7,1	5,7	68,3	13,2	5,7	3	281	7,1	3,5	51,1	26,2	12,1	3	141

Stwierdzeniu „znacząco zwiększa” przyznano 5 punktów, „umiarkowanie zwiększa” – 4 punkty, „nie ma wpływu” – 3 punkty, „umiarkowanie zmniejsza” – 2 punkty, „znacząco zmniejsza” – 1 punkt.

Źródło: badania własne.

Istotne statystycznie różnice pomiędzy grupą rodziców zamieszkujących w miastach i na obszarach wiejskich wykazała analiza testem rangowym *U* Manna-Whitneya. Rodzice, których dzieci uczęszczają do szkół wiejskich, wyraźnie częściej zauważają, że formy współdziałania grupowe (*Mrang* *M* = 299,07; *Mrang* *W* = 332,24; *p* < 0,05; *Z* = -1,150) czy synchroniczne (*Mrang* *M* = 198,09; *Mrang* *W* = 238,22; *p* < 0,05; *Z* = -3,669) mogą przyczynić się do zwiększenia ich intensywności.

Warto podkreślić, że choć nauczyciele i rodzice preferują kontakt osobisty, jednocześnie dostrzegają możliwości, jakie dają im nowoczesne technologie. Pedagodzy pozytywnie wypowiadają się na temat czynników mogących przyspieszyć pewne działania i wymianę informacji pomiędzy nauczycielem a rodzicem (tabela 10); jednocześnie zdają sobie sprawę, że narzędzia ICT mogą – zamiast ułatwić kontakt – wywoływać większy dystans.

Tabela 10. Wpływ aplikacji mobilnej na wybrane elementy edukacyjno-wychowawcze w opinii nauczycieli

Wpływ aplikacji mobilnej na...	Miasto							Wieś						
	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Mediana	N
przepływ informacji	4,4	2,5	10,4	23,9	58,8	5	364	4,0	1,1	22,9	31,4	40,6	4	175
współpracę szkoła – dom	4,1	2,9	12,9	27,0	53,1	5	341	4,5	2,6	19,5	37,0	36,4	4	154
szybkość podejmowanych działań	3,6	1,5	12,5	25,8	56,5	5	329	4,5	0	20,9	35,8	38,8	4	134
dystans między nauczycielami i rodzicami	25,7	14,8	32,6	12,5	14,5	3	304	20,7	8,9	37,0	20,7	12,6	3	135
postępy w nauce	2,2	3,1	32,1	31,2	31,5	4	324	2,9	2,9	33,1	32,4	28,8	4	139
kontrolę rodzicielską	3,3	2,1	13,1	27,8	53,7	5	335	4,7	1,3	17,3	35,3	41,3	4	150
pomoc w nauce	3,8	1,6	22,2	35,0	37,5	4	320	2,8	2,8	24,8	37,2	32,4	4	145
nadrabianie zaległości przez ucznia	3,8	2,5	19,6	32,9	41,1	4	316	2,2	2,9	25,7	36,0	33,1	4	136
rozwijanie zainteresowań ucznia	2,3	2,9	38,0	27,3	29,5	4	308	1,4	0,7	34,1	35,5	28,3	4	138
poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej	2,9	1,6	29,3	33,9	32,2	4	307	3,0	1,5	23,0	41,5	31,1	4	135
zaangażowanie rodziców w życie szkoły	3,2	1,3	27,8	36,2	31,4	4	309	2,9	4,4	24,3	39,7	28,7	4	136
zacieśnianie kontaktów szkoła – dom	3,6	2,3	26,0	37,3	30,8	4	308	2,2	4,5	29,9	38,8	24,6	4	134
lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb	4,2	1,9	31,2	31,2	31,5	4	311	1,5	2,2	31,4	37,2	27,7	4	137

Stwierdzeniu „znacząco zwiększa” przyznano 5 punktów, „umiarkowanie zwiększa” – 4 punkty, „nie ma wpływu” – 3 punkty, „umiarkowanie zmniejsza” – 2 punkty, „znacząco zmniejsza” – 1 punkt.

Źródło: badania własne.

Analiza testem *U* Manna-Whitneya wykazała istotne statystycznie różnice pomiędzy badanymi grupami rodziców. Opiekunowie, których dzieci uczęszczają do szkół zlokalizowanych w miastach, częściej dostrzegają wpływ aplikacji mobilnej na przepływ informa-

cji ($M_{rang} M = 286,18$; $M_{rang} W = 236,35$; $p = 0,00$; $Z = 3,816$), współpracę szkoła – dom ($M_{rang} M = 260,39$; $M_{rang} W = 220,56$; $p < 0,01$; $Z = -3,094$), szybkość podejmowanych działań ($M_{rang} M = 243,74$; $M_{rang} W = 203,19$; $p < 0,01$; $Z = -3,232$) oraz kontrolę rodzicielską ($M_{rang} M = 252,19$; $M_{rang} W = 222,49$; $p < 0,05$; $Z = -1,462$).

Podsumowanie

W placówkach edukacyjnych praktykowane są przede wszystkim kontakty tradycyjne, zarówno indywidualne (spotkania indywidualne; notatki w dzienniczkach/zeszytach; korespondencja tradycyjna – listy; wizyty domowe; wgląd do teczki z kartami pracy; udostępnienie indywidualnych kart pracy; konsultacje pedagogiczne; rozmowy z osobami z otoczenia ucznia; instytucje), jak i grupowe (spotkania robocze, na przykład zebrania, wywiadówki; spotkania nieformalne; spotkania z ekspertem; pokazowe lekcje otwarte dla rodziców; szkolenia dla rodziców; zbieranie opinii; prelekcje). Równie często w szkołach wykorzystuje się synchroniczne formy kontaktów (rozmowy telefoniczne; czaty; komunikatory, na przykład Skype, Gadu-Gadu). Nieco rzadziej praktykowane są formy jednostronne (strona internetowa szkoły; gazetka szkolna, newsletter) czy asynchroniczne (korespondencja e-mailowa; korespondencja z wykorzystaniem wiadomości SMS; e-dziennik; fora internetowe; portale, na przykład Facebook, Twitter, LinkedIn). Niestety, pomimo tak szerokiego wachlarza różnych form współpracy i kontaktów rodzice rzadko w nich uczestniczą. Główne cele prawnych opiekunów to sprawy wychowawcze i uzyskanie informacji o postępach dziecka w nauce. Zainteresowanie rodziców jest działaniem akcyjnym, skierowanym na pomoc własnemu dziecku, a to wcale nie oznacza pełnej chęci współpracy¹¹. Co ciekawe, choć rodzice uczestniczą w kontaktach ze szkołą sporadycznie, to uważają, że tradycyjne formy kontaktów mogą wpłynąć na zwiększenie ich częstości.

Kontakt osobisty niejednokrotnie wiąże się z sporym wysiłkiem organizacyjnym ze strony zarówno pedagogów, jak i samych rodziców. Opiekunowie nie zawsze mogą przyjść do szkoły na spotkanie wyznaczone przez nauczycieli. W takich sytuacjach warto wziąć pod uwagę elektroniczne formy komunikacji, które umożliwiają odbiór wiadomości i odpowiedź na nią w dowolnym, dogodnym momencie. I choć zarówno rodzice, jak i nauczyciele postrzegają narzędzia ICT jako element, który może zwiększyć przepływ informacji, to jednak rzadko po nie sięgają.

Nauczyciele oraz opiekunowie uczniów ze szkół wiejskich wyżej oceniają możliwości narzędzi ICT we wzajemnych kontaktach, ale też rzadziej po nie sięgają. Taka sytuacja może być związana z tym, że o wiele częściej osobiście angażują się w życie szkoły, uczestniczą w spotkaniach i nie potrzebują aż tak często korzystać z pośrednich form kontaktu.

¹¹ I. Nowosad, *Udział rodziców w tworzeniu nowego wizerunku szkoły z perspektywy wdrażanej reformy systemu edukacji*, [w:] *Nauczyciele i rodzice. Współpraca w wychowaniu*, red. I. Nowosad, Zielona Góra 2001, s. 44.

Bibliografia

- Babiuch M., *Jak współpracować z rodzicami „trudnych” uczniów?*, Warszawa 2002.
- Bedyńska S., Brzezicka A., Cypryńska M., *Od teorii do analizy statystycznej. Jak badać zjawiska psychologiczne?*, [w:] *Statystyczny drogowskaz. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego*, red. S. Bedyńska, M. Cypryńska, Warszawa 2013.
- Grzenia J., *Komunikacja językowa w Internecie*, Warszawa 2006.
- Helles R., *Mobile communication and intermediality*, „*Mobile Media & Communication*” 2013, no. 1 (1).
- Jensen K.B., Helles R., *The Internet as a cultural forum. Implications for research*, „*New Media & Society*” 2011, no. 13 (4).
- Konieczna A., *Analiza struktury interakcji w sytuacji rozmowy nauczycieli z rodzicami o problemach szkolnych ucznia*, Warszawa 2009.
- Łobocki M., *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*, Warszawa 1985.
- Mazur M., *CMC (Computer Mediated Communication) – podstawowe pojęcia, formy i typy komunikacji*, <http://www.biznesnet.pl/2000/07/12/cmc-computer-mediated-communication-podstawowe-pojecia-formy-i-typy-komunikacji> [6.08.2015].
- Mendel M., *Rodzice i nauczyciele jako sprzymierzeńcy*, Gdańsk 2007.
- Nowosad I., *Udział rodziców w tworzeniu nowego wizerunku szkoły z perspektywy wdrażanej reformy systemu edukacji*, [w:] *Nauczyciele i rodzice. Współpraca w wychowaniu*, red. I. Nowosad, Zielona Góra 2001.
- Nowosad I., *W poszukiwaniu warunków współpracy nauczycieli i rodziców*, [w:] *Nauczyciele i rodzice. W poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy*, red. I. Nowosad, M. Szymański, Zielona Góra – Kraków 2004.
- Pilch T., Bauman T., *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa 2010.
- Sobczyk D., *Sposoby porozumiewania się w Internecie*, [w:] *Komunikacja społeczna w świecie wirtualnym*, red. M. Wawrzak-Chodaczek, Toruń 2008.
- Wroczyński R., *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1985.

Maria Trzcińska-Król

Nauczyciele i rodzice w sieci@ch współpracy

Tematyka stosunków nauczycieli i rodziców zawsze była i jest obecna w literaturze pedagogicznej. Jak trafnie zauważa R. Wroczyński, „ani szkoła, ani rodzina nie mogą spełniać swych funkcji bez ścisłego współdziałania [...] bez systematycznej i zorganizowanej współpracy domu i szkoły”. Skarbnicą wiedzy o uczniu są jego rodzice – i to właśnie od nich nauczyciele pozyskują najwięcej informacji o swoich podopiecznych. Informacje te są przekazywane w trakcie spotkań indywidualnych, roboczych lub nieformalnych. Szkoły coraz częściej starają się wykorzystywać narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnej (ang. *Information and Communication Technology*, ICT) umożliwiające kontakt pośredni, na przykład pocztę elektroniczną, e-dzienniki, profile szkół na Facebooku czy szkolne strony internetowe.

W artykule przedstawiono wyniki badań dotyczące form współpracy i narzędzi wymiany informacji pomiędzy nauczycielami a rodzicami. Narzędzia ICT i Internet ułatwiają dotarcie z komunikatem do szerszego grona odbiorców, a także pozwalają na przełamanie barier czasowych oraz przestrzennych, dzięki czemu mogą być dobrym uzupełnieniem kontaktów osobistych. Jak jednak pokazują badania, udział rodziców w kontaktach i współpracy ze szkołą jest znikomy.

Słowa kluczowe: nauczyciele, rodzice, komunikacja, współpraca, narzędzia ICT.

Teachers and parents' cooperation networks

The subject of the teachers and parents' relations has always been discussed in the pedagogical literature. As rightly noted R. Wroczyński, “neither school nor family can function without close cooperation [...] without the systematic and organized cooperation between home and school”. Parents have knowledge about the student and the teachers can gain from them most information about their pupils. This information is provided during individual, group or non-formal meetings. Schools are trying to use ICT tools such as e-mail, e-journals, Facebook school profiles and school websites which enable indirect contact.

This article presents the results of the research on forms of cooperation between teachers and parents and tools for exchanging information between them. ICT tools and Internet make it easy to reach with the message to a wider audience, to break down time and space barriers, and the users can complement the personal contacts. However, the study has shown that there is a minimal involvement of parents in the contacts and collaboration with school.

Key words: teachers, parents, communication, cooperation, ICT.

Translated by Maria Trzcińska-Król